

У лігві «ДНР»

(Продовження. Початок у № 49 від 8 грудня 2021 р.)

Зізналася, що я журналістка, й мені суто по-журналістськи цікаво, як мільйонер, котрий давав народу України клятву на вірність, опинився по той бік барикад. Заєць досить аргументовано (на його погляд) «котив бочку» на українську владу — президента, парламент, уряд. Я парировала тим, що і нам не завжди подобаються дії урядовців і президента, але це не привід зраджувати державу, громадянином якої ти є, краще разом боротися проти нехороших можновладців, а не відділятися. Набір його «аргументів» був, власне, стандартним для «януচার» і «сепарів»: навіщо на Донбас Україна послала танки; Майдан був переворотом; Янукович — законний президент, а Донбас, який годував усю країну, принижений, непочутий і зневажений рештою України.

Треба віддати належне Зайцю, говорити він умів і за словом у кишеню не ліз. Тож я запропонувала йому посприяти тому, щоб Україна почула голос Донбасу: записати на відео інтерв'ю з ним й виставити його в соцмережах. Не сподівалася, що начальник контррозвідки «ДНР» може пристати на таку провокаційну пропозицію-експромт, але він... погодився. Скориставшись планшетом Василя Ковальчука, близько 40 хвилин розмовляла з Віктором Зайцем, фільмуючи нашу розмову.

Далі вечір, як писали в давнину в романах, перестав бути томливим. Я й до цього часу не розумію сенсу дій Зайця. Він сидів за столом, а ми — за приставним столиком. До цього часу розмовляла з ним переважно я. І тут Заєць розвертає до мене свій ноутбук і показує робочий стіл, на якому дуже багато «іконок» із фото людей. Це виявилися короткі, на кілька хвилин, відеопитання ополченців і цивільних осіб, які нібито побували в полоні української армії, Нацгвардії чи були арештовані СБУ. Він умикав їх одне за одним. Вони розповідали про утиски, переслідування й тортури. Після чергового відео Заєць риторично запитував: «І як нам після цього с вами жити?»

Мені це дуже швидко набридло, і я сказала Зайцю: «Досить! Так нечесно! Якби я знала, що ви так показуватимете, то теж позаписувала б з Інтернету сотні свідчень про те, як ваші «ДНРівці» катують людей за любов до України, за українську мову, відрубують руки через татування у вигляді тризуба». Василь Ковальчук мене палко в цьому підтримав і перейшов до обговорення із Зайцем теми обміну полоненими. Василь взамін Колоснюка просив кількох чоловіків зі 112-ти його «підопічних». Переважно це були добробатівці. Заєць сказав, що про обмін добробатівців не може бути й мови, бо це «каратели», «фашисти», «ідейные враги-бандеровці», адже пішли воювати добровіль-

но. Інша річ — солдати регулярної армії, які воюють із примусу. Останніх тут було дуже мало, одиниці. Заєць згадав, що один із ЗСУ навіть, здається, з Полтавщини.

Ми попросили привести його, щоб поговорити. Заєць дав команду ординарцю, котрий постійно стояв у коридорі біля дверей, доставити в кабінет полоненого на прізвисько «Заблудившийся». Поцікавилися, чому така «клікуха». Виявилось, що цей хлопець був легко поранений під Донецьком, його відправили до шпиталю до Харкова. Коли ж одужав, то йому треба було самостійно повернутися в розташування частини. Він сів у автобус «Гюсел» чи «Автолюкс». Та коли попросив зупинити його в якомусь селі, де й знаходився його військовий підрозділ, то водій сказав, що там тарифної зупинки немає, а наступна лише в Донецьку. Хлопець вийшов на автовокзалі у Донецьку в українській військовій формі, і через кілька хвилин його «згребли»...

Привели «Заблудлого». Борода в нього була, мов у басмача, тож визначити вік чоловіка було неможливо. Він сам розповів, що йому 35 років, проживав у Пирятинському районі. Працював трактористом, до Збройних сил мобілізували як резервіста. Має дружину й двійку дітей.

Ми гуртом просили Зайця віддати нам хоча б оцього, який для «ДНР» не є цінним трофеєм. Але він сказав, що вирішен-

ня цього питання відкладе на завтра, мовляв, уже досить пізно і мені час відпочивати, бо день був важким.

Що вже тоді казати про нас! Ми не спали дві доби, добряче «стресонули» в тій комендатурі, й хто зна, чого більше хотіли: поїсти чогось гарячого чи прихилити голову до подушки.

Віктор Заєць дав нам мобільний телефон жінки, яка не один рік приймає «командировочных» і в якій можна буде переночувати. Ми зателефонували тій донецчанці, вона чекала нашого дзвінка, її вже попередили. Розказала, як проїхати до неї. Наш «бус» випустили з воріт СБУ, і ми поїхали до передмістя. Доки їхали, я встигла розповісти товаришам, що нашим щасливим визволенням ми зобов'язані Василю Будику й мому прихованому телефону. Чоловіки щиро дякували: «Ну ти даєш, Людмила! Ну ти й молодець! Із тобою можна і в розвідку!»

Трішки заблукали, але знайшли потрібну адресу. То був двоповерховий приватний будинок. Господиня мешкала сама, чоловік помер. Працювала медсестрою в лікарні, зарплатня маленька, тож доводиться підробляти.

Вона насмажила картоплі, дістала квашених огірків, ми додали ковбаси й сала і так «студили» спільно вечерю. Доки їли, вона розпитувала нас, хто ми, звідки і що робимо в Донецьку. Відчувалося, що новій владі вона не надто симпатизує.

У великому будинку було холодно, котел стояв на мінімумі, бо газ дуже дорогий. Хазяйка кожному дала по дві теплі ковдри. Але я зняла тільки куртку та чобітки й ледь зігрілася.

Зранку ми скромно поснідали, розрахувалися з жінкою, котра дала нам притулок, і поїхали в центр Донецька, де в приміщенні колишньої Донецької облдержадміністрації на десяту ранку нам призначила зустріч Дар'я Морозова. «Бус» із полтавськими номерами поставили подалі від будівлі й пів кварталу пройшлися пішки.

Адміністративні споруди, в яких розміщуються облдержадміністрації й облради, — це колишні обкоми партії, типові й дуже схожі будівлі. Коли ми підійшли до неї впритул, то побачили, що на табличках облдержадміністрації і облради слова «обласна» були замальовані. А у вікні був закріплений великий саморобний плакат із текстом: «Бандери и хунта! Ваши руки уже по локоть в крови! Пошли

вон с Донбасса!» Плакат немов промовляв конкретно до нас, бо для «сепарів» усі, хто за Україну та її територіальну цілісність, і є «бандери» й «хунта». «Розмовляємо винятково російською!» — звернулася я до товаришів, і вони змовницьки кивнули.

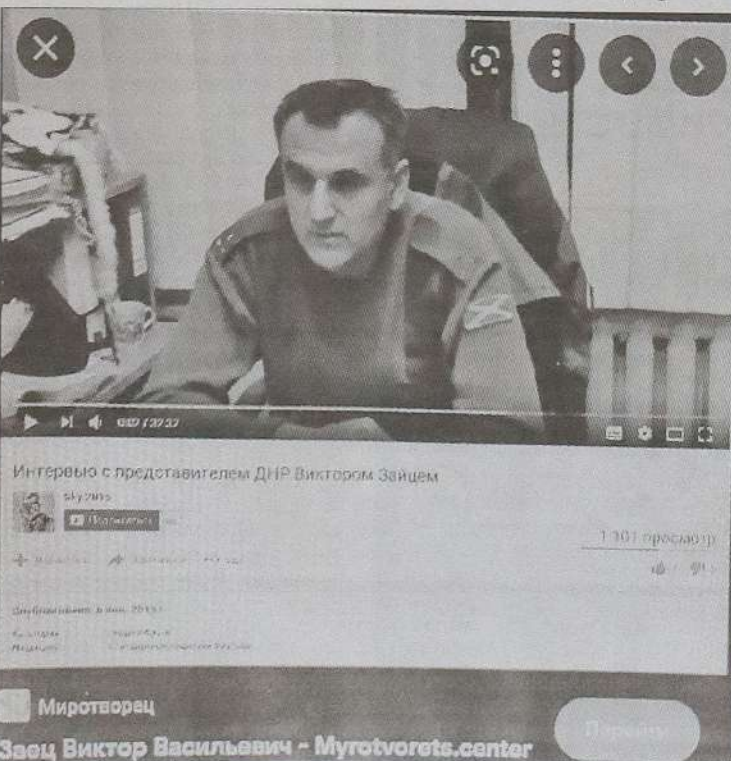
У вестибюлі першого поверху людей було небагато: озброєна охорона й кілька відвідувачів, бо була субота. Ми запитали на посту, чи прийшла вже Дар'я Морозова. Там відповіли, що її ще немає і щоб ми почекали. У фойє стояв великий, майже до стелі, стенд: «Светлая память погибшим ополченцам за независимость «ДНР». На ньому було кілька десятків фото, а під стендом у вазах стояли штучні й живі квіти. Згадала, що в нашій Полтавській облдержадміністрації теж є стенд із фотографіями земляків, які загинули на Донбасі.

У вестибюлі вешталися якісь люди. До нашої групи підійшла літня жінка: «Не желаете ли свежий выпуск газеты «Новороссия»? Василь Ковальчук сказав, що «не желает». А мені як журналістці було цікаво побачити, що таке друкована преса «ДНР», бо про те, яким є їхнє телебачення, вже уявлення мала. Сказала, що «желаю», і бабця тицьнула мені примірник, а я в неї випросила ще один.

Газета «Новороссия» — орган однойменного громадсько-політичного руху. Я перегорнула чотири сторінки формату А3 й відразу зрозуміла, що «клепали» газетку любителі, а не професіонали, бо навіть слово «інтернет» ці газетарі писали з малої літери. Заголовки статей теж були промовистими: «Украина, США и Канада не поддержали борьбу с нацизмом», «Ахтунг!» Армия Украины сходит с ума!», «В России запретили «Правый сектор» и других экстремистов». Зміст статей такий же пришепелюватий, як і заголовки.

Нарешті підійшла Дар'я Морозова (вона спізнилася хвилин на сорок) і забрала нас до свого кабінету. На її светрі на грудях висіла медаль «ДНР» «За доброту и гуманизм», якою вона явно пишалася. На своєму ноутбуці Дар'я почала показувати нам численні фото зруйнованих багатопверхівок: «Смотрите, что сделала украинская армия! Это зверства против мирного населения! И мы это фиксируем для международных организаций. За все придется отвечать!»

(Продовження. Закінчення на 18-й стор.)

Головний контррозвідник «ДНР» Віктор Заєць.

Плакат на вході до колишньої Донецької облдержадміністрації.

У лігві «ДНР»

Зліва направо: Олександр Захарченко та Володимир Кононов («Цар»).

(Закінчення.
Початок на 17-й стор.)

Але Василь Ковальчук швидко «прикрив» цю тему: «Дарья, мы взрослые люди и, как минимум, понимаем, что эти фото не доказывают, чей снаряд попал в дом. А вы не хотите поговорить о том, как ваша, «ДНРовская» мобильная артиллерия заезжает в жилой квартал Донецка, обстреливает оттуда украинские позиции, а потом быстро сматывается, чтобы не получить «ответку», действительно подвергая опасности мирное население?»

Ні, про це вона говорить зовсім не хотіла. Дар'я в керівництві «ДНР» теж займалася обміном полоненими, тому Ковальчук просив її допомоги в отриманні кількох наших хлопців в обмін на Колоснюка. Та вона сказала, що віднедавна питання обміну стало ще регламентованим і його треба вирішувати не з нею, а із Зайцем.

Ми повернулися до донецького відомства СБУ, зокрема до Віктора Зайця. Знову просили віддати нам кількох чоловік із тієї сотні, що страждає в холодному підвалі поруч, хоча б із ЗСУ, бо зрозуміли, що добробатівців нам не віддадуть. Ми вже навіть погоджувалися забрати одного-єдиного «Заблудлого». Заець довго словоблудив, і так, і сяк відмовляючи нам. А коли ми його «приперли», він зізнався, що є наказ міністра оборони «ДНР» не віддавати жодного українського полоненого без його особистого дозволу.

«Ну так які проблеми, Вікторе? Дзвоніть міністру!» — запропонувала я. Заець набрав номер телефону. Ми чули гудки, але абонент не відповідав. Попросили його повторно подзвонити міністру хвилину через десять. Безрезультатно. Було трохи дивно, що начальник контррозвідки телефонує міністру оборони, а той не реагує.

«Час минає, ми вже другий день у Донецьку. Мабуть, нам самим треба їхати до вашого міністра», — запропонувала я. Заець не заперечував. Мені навіть здалося, що такий варіант його найбільше влаштовував. Він на папірці написав адресу міноборони «ДНР» і побажав удачі: «Якщо міністр дозволить, я вам будь-кого віддам...»

Ми знову поїхали вулицями Донецька. Зустріли п'ять колон російської техніки: БТРи, «самохідки», кріті вантажівки. Відносно легко знайшли мінобо-

рони «ДНР». Сам будинок був у глибині парку. На підступах до нього були серйозні загородження з бетонних плит, мішків із піском, кулеметних гнізд і шлагбаумів. Нас перепинили. Ми пояснили, що Віктор Заець направив нас у міністерство вирішити одне питання. Пропустили. На ганку будівлі курили кілька чоловіків у військовій формі. Серед них був і російський генерал Олександр Ленцов, представник РФ у Спільному центрі контролю та координації припинення вогню і стабілізації лінії розмежування сторін. Ми його відразу впізнали, бо часто бачили по телевізору: високий, статний. Насправді ж він виконував накази воєнно-політичного керівництва Росії з координації бойових дій на тимчасово окупованих територіях Сходу України.

Ми зайшли у фойє, де вешталася чимало людей. Підійшли до чергового й сказали, що хочемо потрапити до міністра оборони. Той спитав, звідки ми. Відповіли, що з Полтави. І черговий, і ті з «сепарів», хто почув, що з Полтави», схопилися за пістолети й автомати і за секунди оточили нас кільцем. Але, мабуть, на диверсантів у цивільному ми мало скидалися, та й Василь Ковальчук згадав прізвища Безлера і Зайця, пояснив мету візиту — і все владналося.

Під озброєним конвоєм ми піднялися на другий поверх. У маленькій пенальній приймальні якимось дивним чином поміщалися шестеро персональних тілоохоронців міністра — кремезні високі стрункі озброєні хлопці, всі наче з роти почесного караулу Кремля, вони підійшли до нас упритул. На дверях висіла табличка: «Міністр оборони «ДНР» Царь Владимир Петрович». Я здивувалася, яке цікаве прізвище в «чувака».

Зайшли до кабінету. Під портретом Путіна і російським триколом у високому дорогому шкіряному кріслі сидів дрібенький вгодований пліщивий чоловічок середніх років із кругленьким животиком та хом'яковими щічками у зеленій російській військовій формі з португезею й кількома хрестами-орденами на грудях. Його образ кричуще дисонував із посадою міністра взагалі, а оборони — тим паче. Подумалося, що з керівними кадрами у «сепарів» проблема. Бо реально воєнні операції на Донбасі проводять російські кадрові офіцери, а цей так — квазіголовкомандувач, маріонетка, ширма, мовляв, на

Донбасі за зброю взялися повсталі шахтарі й трактористи.

Жестом Цар запросив нас сісти. На журнальному столику стояв бокал-акваріум, наповнений наповнений льодяниками «Рошен». Я трохи не пирснула: ти ба, воюють проти Порошенка, а цукерки його полюбляють. А Василь Ковальчук пожартував, взявши пару карамельок: «Бачу, ви один без одного жити не можете!»

Василь Ковальчук представився, згадав службу з Ігорем Безлером в Афганістані. «Я дивлюся, ви стільки орденів устигли «навоювати», — Василь «підколол» Царя, натякаючи на його три хрести на грудях, — що й мені доречно свій дістати. Я ж як-не-як бойовий офіцер». Він і справді витягнув із нагрудної кишені орден Червоної Зірки й прикрутив його на світлий камуфляж. Розповів, що вчора привіз до Горлівки Володимира Колоснюка й хотів би взамін забрати нашого кременчужанина, який воював у добровольчому батальйоні, або «ЗСУшників», котрі сидять у підвалі СБУ.

— Ну и где этот Колоснюк, предъявите его! — ехидно знущався Цар. — И почему я вам должен верить?

— Але ж за бажання ви можете перевірити це за кілька хвилин, — встала я. — Ось учора ваша донецька матір порадила, обнявши сина, якого не бачила кілька місяців. Хай би й якась українська матір теж порадила, що повернувся її син.

Та ця фраза чомусь викликала приступ люті в Царя:

— А что думала эта украинская мать, когда отпускала сына на передовую?! Она не думала, что он станет убийцей?

— Але ж військові — і наші, й ваші — виконують накази командування. То наші — вбивці, а ваші — ангели? — риторично запитала я.

Однак доводи здорового глузду не подіяли на міністра. Він розходився не на жарг.

— Да мы раздавим вашу бандеровскую Украину! Мы дойдем до Киева! — і Цар добряче гепнув кулаком по масивному столу. — Да мы дойдем до Львова!

І він знову замашно вдарив кулаком. Подумалося, що ми можемо потрапити під гарячу руку цього неврастеніка, ще

чого доброго розпорядиться схопити нас і кинути «на підвал». А з іншого боку, хотілося розреготатися йому в обличчя: «Дійдеш до Львова? І що ти там робиш-меш?» Мабуть, далі Маріуполя в своєму житті не виїжджав і уявлення не маєш, що таке Західна Україна і західняки. Ті б його навчили, «как Родину любить»...

Я навіть не наважилася дістати з кишені фотоапарат. З усіх, з ким ми спілкувалися за два дні, саме Цар був найагресивнішим. Він категорично відмовив віддати когось із наших полонених і сказав, що це питання навіть не може обговорюватися.

Залишатися далі не було жодного сенсу. Я попросила, щоб він надав нам супровід до нейтральної — «сірої» — зони, інакше нас зупинять на найближчому блокпості. А ще раз потрапляти в комендатуру чи «на підвал» бажання не було. Він погодився й наказав зачекати на першому поверсі. Коли ми встали, він теж вийшов із-за столу й здався ще меншим, ніж коли сидів у кріслі, — Василю Ковальчуку (а він високий кремезний дядько) десь по плече. Пізніше Василь пожартував: «Та він мені головою в пупок упирався». Рук один одному чоловіки не потисли.

Після повернення до Полтави я «погуглила» й дізналася, що насправді міністра оборони «ДНР» звать Володимир Кононов, а «Цар» — то позивний. До окупації Донбасу він працював у Слов'янській ДЮСШ тренером із дзю-до. Має 20 років педагогічного стажу. «Добре зарекомендував» себе під час створення збройних формувань «ДНР». Став другим міністром оборони «ДНР» після кадрового російського військового Ігоря Стрелкова. Має звання генерал-лейтенанта, тобто навіть вище, ніж генерал-полковник ЗС РФ Олександр Ленцов.

Десь хвилин за 20 після закінчення аудієнції з «Царем» до нас у фойє підійшли двоє військових: «Це вас треба вивести з Донецька?» Ми підтвердили.

Було вже темно. Ми їхали вулицями Донецька позаду авто супроводу. Вітрини магазинів, кафе яскраво світилися рекламою. Наче не було війни. Наче був мирний вечір вихідного. Ми подзвонили «сепарам», які нас супроводжували, щоб вони зупинилися біля якогось продуктового магазину: хотіли щось взяти в дорогу. Зайшли в звичайний великий гастроном, купили ковбаси, кефіру, хліба, бананів. У вітрині-холодильнику Василь Ковальчук побачив торт «Рошен» і попросив показати «Київ-

ський». Продавчиня подала. На коробці стояла вчорашня дата виготовлення, тобто з Києва до Донецька кондитерський виріб довели за пів доби. «Свіжий, свіжий, не сумнівайтесь!» — захожувала до покупки крамарка. А нам стало дуже-дуже сумно...

«ДНРівці» через два блокпости вивели нас на околицю Донецька іншою дорогою, ніж ми в'їжджали до міста. Мигнули фарами, даючи знак, щоб далі їхали самі. Починалася «нейтралка»... У величезному донецькому степу, що розстелявся навкруги, ніде не блимало жодного вогника. Тільки сніп світла від фар нашого «буса» прорізував суцільну темряву й освітлював ледь-ледь притрушену сніжком сіру асфальтівку. Ми їхали між двома різними, непримиренними світами, які ще кілька місяців тому однаково називалися Україною...

Уперше Василь Ковальчук повертався «порожняком», без виміняного полоненого. Але він врахував цей досвід і надалі вимагав гарантій обміну. Загалом до часу, коли обмін застопорив Медведчук, йому вдалося обміняти 56 наших бійців.

Дорогою додому Василь Ковальчук, Володимир Пилипенко і я розмовляли, намагаючись збагнути, як так трапилося, що утворилися самопроголошені республіки, що брат пішов на брата (а такі випадки були досить поширеними на сході: один — в українській армії, другий — «сепар»), що частина донбасівців просила Путіна ввести російські війська й зустрічала їх квітами, що більшість особового складу підрозділів міліції й СБУ зрадили присязі й пішли служити ворогу. Висновок напрашувався сам собою: це результат системних помилок влади з часу проголошення незалежності країни й того, що всі президенти України (за винятком одного) не були патріотами своєї країни, продаючи її Росії оптом і в роздріб, а корупція роз'їла Україну, мов ракова пухлина.

Післямова

Моє інтерв'ю з Віктором Зайцем «з руками відірвали» у Василя Ковальчука, коли він поніс його в управління СБУ в Полтавській області. Потім воно тривалий час «висіло» на сайті «Миротворець». Через деякий час у Віктора Зайця стався конфлікт із керівництвом «ДНР», і він утік у Росію.

26 грудня 2014 року всіх наших заручників, які перебували в підвалах Донецького управління СБУ, крім одного, повернули в Україну в межах першого великого обміну.

Омбудсменка «ДНР» Дар'я Морозова у 2016 році вийшла заміж за журналіста російського «Первого канала» Рушана Умарова й мріє подарувати своїм дітям гончу...

Коли після загибелі Олександра Захарченка у 2018 році «ДНР» очолив Денис Пушилін, закохалася зірка кавалера золотої зірки «Герой ДНР», міністра оборони «ДНР» Володимира Кононова. Новий керівник «республіки» не лише позбавив «Царя» його посади й «віджав» його крутий «Мерседес», а навіть ліквідував саме «міністерство».

Василь Будик працює в службі безпеки одного зі столичних приватних підприємств.

Ігор Безлер очолює службу безпеки «Кримгазу», час від часу телефонує Василю Ковальчуку, вітає зі святами, з днем народження й запрошує у гості в Крим.

Людмила СТЕЛЬМАХ
(КУЧЕРЕНКО),
журналістка,
волонтерка, президентка
правозахисної організації
«Полтавський медіаклуб»

